

Komárommegye virágos növényeiről.

Über die Blütenpflanzen des Komitates Komárom.

Közli : / dr. Gayer Gyula (Szombathely).
 Von :)

Komárommegye flórájáról már NEILREICH munkája (Aufzählung der in Ung. u. Slav. beob. Gefässpfl., Wien, 1866, -- Nachträge. Wien, 1870) elég sok adatot tartalmaz. A megye flórájának első kutatója e munka szerint KITAIBEL volt, aki főleg Baj és Szomod vidékén gyűjtött növényeket. Később SCHILLER Ógyalla flórájából, SCHUR az ácsi erdőből (*Pulsatilla Zichyi*, manap e helyen ismeretlen), KNAPP Komárom és Ógyalla vidékéről, FEICHTINGER Tatáról közöl adatokat, KERNER az *Arabis petrogená*-t a megye területéről is említi s REUSS-nek. kinek Kvetna slovenska-ja ezt a megyét is felöleli, egynéhány téves adata épen Komárommegye flórájára vonatkozik (*Carex arenaria*, *Ammi maius*). Elszórt adat Host Flora Austriaca-jában is van (*Veronica dentata* SCHM. V. *Teucrium* néven Bábólnáról). A NEILREICH munkáját megelőző idők legjelentősebb kutatója azonban a vármegye területén HILLEBRAND, kinek a homoki flórára vonatkozó értékes adatokat köszönjük.

NEILREICH után a megye flórájának legfontosabb forrásmunkája FEICHTINGER esztergomi flórája (Esztergom, 1899), mely a megye területének Udvard—Almás—Tata és Felsőgallon át képzelt vonallal határolt részét is felöleli, de elszórtan a megye más helyéről is közöl adatokat FEICHTINGER munkája, mely inkább a megye erdős és hegyes részére vonatkozik, ily módon mintegy kiegészíti HILLEBRAND kutatásait. Amellett FEICHTINGER érdeme a tatai Fényesforrás körül elterülő rétek érdekes növényeinek s a Kocs és Nagyigmánd között előforduló halophytáknak felfedezése.¹⁾

Ezen a munkán kívül a megye virágos növényzetének a NEILREICH-et követő időből való irodalma — amennyire azt összeállíthattam — a következő:

¹⁾ FEICHTINGER herbariumának legnagyobb része a szegedi Múzeum tulajdonába került. A komárommegyei *Equisetum hiemale*, *Carex hordeistichos*, *Juncus sphaerocarpus*, *Orchis laxiflorus*, *Sparanium simplex*, *Knautia silvatica*, *Achillea crithmifolia*, *Ranunculus nemorosus*, *R. Breyinicus*, *Cardamine amara* és *Linum hirsutum* azonosságának megállapítása végett LÁNYI BÉLA tanár úr szíves volt a gyűjteménynek vonatkozó részeit megküldeni. E növények közül azonban csak a *Juncus sphaerocarpus* volt meg Komárommegyéből, a többi részint esztergommegyei vagy máshonnet származó példákban van meg, részben hiányzik. Az esztergomiak közül az *Orchis laxiflorus* *O. paluster*-nek. a *Ranunculus nemorosus* és *R. Breyinicus* *R. polyanthemus* var. *latifissus* SIMK.-nak bizonyult, az *Achillea crithmifolia* és *Linum hirsutum* jól volt meghatározva.

BORBÁS VINCE: A Balatounak és partmell. növ. földr. és flórája, 1900 (a 151. o. Császár mellől *Corispermum*-ot említ).

GÁYER GYULA: Négy új *Centaurea* Magyarország flórájában. Magy. Bot. Lapok, 1909. 59—60. o. — A *Pinus*-erdő mint a pusztai növényzet menedéke. Term.-tud. Közl. Pótfüz., 1911. — Az östermészét megmentése (Nemzeti parkok), Pesti Hirlap, 1912 márc. 10.

GOMBOCZ ENDRE: A *Iopulus*-nem monografiája. Budapest, 1908. (A 90. o. ♀ *P. pyramidalis*-t említ a megéből).

HAYEK AUGUST: Die Centaureen Österreich-Ungarns. Wien, 1901 és

HANDEL-MAZZETTI HEINRICH: Monographie der Gattung *Taraxacum*. Wien, 1907. Mindkét munka WIEMANN által gyűjtött komárommegyei növényekre hivatkozik. az utóbbi SADLER-re is.

JÁVORKA SÁNDOR a Bot. Közl. 1910. 168. o. a herkályi erdőből *Eranthis*-t, — 1915, 107. o. Felsőgalla mészszikláiról SIMONKAI-gyűjtötte *Sorbus cretica* × *torminalis*-t közöl.

LÁNG GYULA: *Daphne Laureola* és *Cyclamen europaeum* a Vérteshegységben (M. B. L., 1914, 139).

MOESZ GUSZTÁV: Adatok Bars megye flórájához. Bot. Közl. 1911. 171. s köv. o. Ógyallai adatokat is tartalmaz.

SIMONKAI LAJOS: *Carex Turuli* SIMK., Magy. Bot. Lapok, 1904, 82. o. — A Magy. Bot. Lapok 1908. évf. 132. o. Tatatóváros kertjéből *Castalia coerulea*-t és *C. rubra*-t említ.

WAGNER JÁNOS: A magyarországi Centaureák. Budapest, 1911. Néhány komárommegyei adatomat is közli (*C. nigrescens*, *C. Thaiszii*).

Magam először 1908 aug. 27-től szept. 12-ig jártam a megyében s ebbe az időbe esik a bánhidai *Centaurea diffusa* s fajkeverékének megtalálása. 1910-ben foghattam ismét neki a kutatásnak, s a kevés szabad időben, amit a botanikától távol eső életpályám a pihenésre engedett, a megyéből való eltávolításomig, 1911 májusig, amit lehetett, összegyűjtöttem s feljegyeztem. Jegyzeteimet becses adatokkal egészítették ki ENDREY ELEMÉR és BODÓCS ISTVÁN urak Ógyalla flórajától

Hogyha a következőkben mégis csupán kivonatokat közlök jegyzeteimből. ez azért van, mert a megye flórájának általános, formációk szerint vagy növényföldrajzi alapon való jellemzésénél azok után, amiket KERNER a Pilis-Vérteshegységről, POLGÁR SÁNDOR Győr megye flórájáról közölt, nem sok újat mondhatnék, részletes komárommegyei flóra összeállítására pedig adataimat mégsem tartom elégségeseknek. Az itt következő adatokat mégis közzéteszem azért nem valószínű, hogy Komárom megye flórájának studiumát ismét felvehessem. A felsorolás sorrendje NEILREICH munkáját követi, az adatok kiválasztásánál pedig főleg a pusztasági flóra tagjaira, a ritkább vagy újabban bevándorolt vagy behurcolt fajokra s egyes kritikusabb nemzetségekre voltam tekintettel. A megyében elterjedt elnevezésnek megfelelően Vér-

tesek néven általában a megye erdős-hegyes részét, tehát a Gerecse hegységet is értem. A részletes termőhelyek közül Szaár az ilyen nevű vasúti állomásnak a megye határába eső környékét jelöli, a Máriaszakadék ettől délre a Mészároshegy oldalában van, a többi termőhely megjelölése ismeretes, vagy a katonai térképeken alapul.

Pinus nigra ARN., csak ültetve (tantum culta), mint ültetett fa azonban az ácsi erdő egy régi eleme s itt néhány hatalmas feketefenyő-fasor fentartandó emlék lenne.

Oryzopsis virescens (TRIN.), Turulhegy, Peskő.

Stipa Ioannis CEL., a síkság homokos mezőin s napos dombokon, de Tatabánya mellett a Vadaskertnél erdei réten is mint a régi vegetáció maradáka (l. alább; *Scorzonera purp.*).

Aira caryophyllea L., Turulhegy.

Poa bulbosa L. f. *pratensisiformis* SIMK. in herb., teste JÁVORKA in litt., Ógyalla: az abai szőlők homokján a tyussal. Habitu elato, inflorescentia expansa f. *umbrosam* SCHUR revocat, sed nostra non silvarum humidarum, imo sabuletorum incola et caule robusto, amplitudineque inflorescentiae a forma *umbrosa* SCHUR diversa. Characteribus specificis ceterum cum *P. bulbosa* identica. — *P. nemoralis* L., a Peskő keleti tövében.

Melica transsilvanica SCHUR, Tata, Komárom.

Festuca heterophylla LAM., erdőben a Tornjóhegy alatt.

Agropyron intermedium (HOST), a Peskő keleti szikláin. Komárom és Ógyalla homokján; — var. *villosissimum* G. BECK, Monostoron.

Carex stricta GOOD., Keszegfalva mellett Cserhátpusztán a Dodvág mentén, Hetény. *Zsemlyékes* dülő van Megyeres határában s a zombékos földet Kamocsán is ezzel a szóval jelzik. — *C. humilis* LEYSS., Komárom, a reform. temetőben.

Blysmus compressus (L.), Tata, a Fényesforrás nedves rétejein *Schoenus nigricans*, *Samolus Valerandi* és *Chlorocyperus longus*-szal, mely utóbbi a Fényesforrás mentét Naszályon át Almástüzi-tőig valósággal beszegei s a part uralkodó növénye.

Triglochin maritimum L., Ács.

Gagea arvensis (PERS.), Ógyalla (ENDREY exs.), Komárom. — *G. pratensis* (PERS.), Komárom. Öregvár sánczoldalaiban mint var. *ciliata* G. BECK. — *G. lutea* (L.), Komárom, az «Anglia» füves helyein. — *G. pusilla* (SCHM.), homokon nem ritka, Ács, Monostor. Ógyalla.

Scilla bifolia L., a monostori Dunapart cserjés oldalában.

Ornithogalum tenuifolium Guss., Ógyalla, Komárom, Kisigmánd homokos cserjéseiben. — *O. Bouchéanum* (KUNTH.), Tata (*O. nutans* FEICHT. 336.), Tatabánya, Monostor.

Iris germanica L., HILL. Ö. B. Z. VIII. 297. szerint a Dunapart köves oldalában Komárommal átellenben gyakori, itt ma már nem terem, de a monostori szőlők között elvadulva. — *I. arenaria*

W. K., HILL. Ö. B. Z. VIII. 297, FEICHT. 331, az ácsi erdőben. Császárs- és Makkpuszta között a Hármashalom tájékán.

Orchis purpureus HUDS., a Gerecsén s általában a Vértesekben elterjedt. Az ácsi erdőben is *O. militaris*- és *O. morio*-val. — *O. coriophorus* L., Ács mellett a vasút árkában. — *O. signifer* VEST. (*O. speciosus* Host), Tatabánya és Tolna között erdei reteken s ritkásokban helyenkint. — *O. paluster* JAQO., Tata (*O. laxiflorus* FEICHT. 324), Almásfüzitő és D.-Almás, Keszegfalva és Guta között. — *O. sambucinus* L. var. *rubra* WINTERL., Tatabánya és Vértessomlo között az erdő egy helyén.

Sparanium neglectum BEEBY, Tata (*S. ramosum* FEICHT. 400, a Fényesforrásnál), Komárom.

Alnus pubescens (*glutinosa* × *incana*) TAUSCH, a monostori Dunaparton.

Quercus pubescens WILLD., Agostyán és Tolna között *Qu. Robur*-ral, bükkal és gyertyánnal, a Turullhegyen és Szaár mellett a Mária-szakadék felé, mindenütt csak szörványosan.

Cannabis sativa L. f. *laxiflora* DEGEN et GAYER. Differt a typo *femineo* inflorescentiae ramificationibus III. vel maioris ordinis abbreviatis, *inflorescentia* igitur *racemum inferne compositum, superne simplicem aemulante*. Inflorescentia autem racemiformis revere non est racemus, nam axis inflorescentiae primarius alternatim e ramis inflorescentiae sympodialis componitur, partes igitur axis primariae haud aequivalentes. — A monostori szőlők között. Esztergom mellett is a Nagy-Sztrázsahegytől keletre a forrás mellett.

Salix viridis (*alba* × *fragilis*) FRIES., az Erzsébet-sziget felső végében a szülőfajok között.

Atriplex oblongifolium W. K., Szöny. — *A. tataricum* L., Bánhida, Almásfüzitő, Szöny.

Chenopodium Bonus Henricus L., Komárom, Apáczaszakállas. A komáromi étlapokon tavasszal laboda néven néha még szerepel. — *Ch. rubrum* L., Bánhida, Komárom: — var. *crassifolium* (SCHULT.), Tatán a Fényesfürdő felé nedves árokban. — *Ch. urbicum* L., D.-Almás, Komárom (az igmándi vámnál), Nemesócsa: — var. *rhombofolium* (MÜHLENB.). Komáromban utczarendezés alkalmával egy földhányáson megjelent, de kiveszett. — *Ch. hybridum* L., Tata, Baj, Komárom, Guta. — *Ch. murale* L., Tata és Komárom gazos helyein közönséges. — *Ch. album* L., D.-Almás, Baj, Tata, Komárom gazos helyein mindenütt. A Komáromban megfigyelt eltérések a következők: *spicatum* L., gazos helyeken, — *viridescens* ST. AM., kövérebb talajon. ennek alakja a f. *vivar* SÁNDOR Monostoron, — *viride* L. (excl. syn. VAHLII)* a *spicatum*-mal, — *concatenatum* THUILL. és *riparium* BÖNN. (*striatiforme* MURR), utakon, kavicsos helyeken, — *pseudo-Borbásii* MURR), ritkább, — *subjucifo-*

* contradic. BOBB. Balaton fl. 332, 339.

lium MURR, az Erzsébet-szigeten a Nagy-Dunabírd feljáromjánál, ritka. — *Ch. opulifolium* SCHRAD., Baj, Komárom, Tata; — var. *obtusatum* G. BECK, Tata, — var. *mucronulatum* G. BECK, Komárom. — *Ch. opulifolium* × *album*, Komárom (a *Ch. suecicum* MURR nevű alakjában ritka). — *Ch. serotinum* L. (*Ch. ficifolium* SM.) Tata, Naszály, Komárom, Guta. — *Ch. glaucum* L., Tata, Baj, Komárom; — var. *microphyllum* HOOK. f. (*prostratum* G. BECK) és ennek szélsőséges alakja, a f. *salsum* SCHUR, tovább a var. *concolor* G. BECK, igen típusosan kifejlődve Komáromban, de az utóbbi csak a Megye-utczában a temető felé.

Ch. Vulvaria L. (*Ch. olidum* CURT.), Komárom; — var. *microphyllum* MOQU., közönséges Tata, Baj, Guta, Komárom gázos helyein: — var. *rhombeum* MURR, Tatai az Erzsébet-park közelében ház fala mellett. — *Ch. polyspermum* L. cymosus virágzattal Komárom mellett sánczárkokban, a Vágdunán túl, de ez színezetere nézve a f. *amarantoides* G. BECK-nek felel meg: — var. *acutifolium* SM., Komárom, gyakori — *Ch. Botrys* L. HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, Tata, Kocs, Császárszár (FEICHT. 232), D.-Almás, Komárom.

Amarantus albus L., Bánhida, a vasúti állomás közelében és a kisbéri vasút mentén.

Polygonum graminifolium WIERZB. (teste JÁVORKA), Komárom, a vasúti rakodónál. — *P. arenarium* W. K., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, FEICHT. 234, Tata, Bánhida, Baj, Szomod, Császárszár, Nagyigmánd, Ógyalla homokján.

Rumex limosus THUILL., a Fényesforrás mentén Naszály mellett. — *R. odontocarpus* SANDOR, Almásfüzitő, Komárom, Aszódpuszta. — *R. Patientia* L., a tatai kálváriahegyen és a komáromi Sandberg alatt, mint régi termesztés maradéka. — *R. Acetosella* L. var. *multifidus* (L.), Környe homokján.

Plantago hungarica W. K. a homoknak, — *P. altissima* L. a mocsaras réteknek, főleg a Duna, Vág és Nyitra mentén jellemző növénye.

Valeriana officinalis L., a síkság nedves eserjéseiben, Aszódpuszta, Komárom. Tata. A monostori Dunaparton a forrásnál és az Erzsébet-szigeten a *V. sambucifolia*-ra emlékeztető széleslevelű példányokban is. — *V. pratensis* DIERB., Komárom (az előbbinél gyakoribb), a Vértesek erdei rétéin (Tatabánya, F.-Galla, Tolna). *V. dioica* L., Tata, a Fényesfürdő mocsaras rétéin.

Dipsacus fallax (*laciniatus* × *fullonum*) SIMK., Szöny: a Dunaparton a szülőfajok között. — *D. pilosus* L., F.-Galla, erdei út mentén a Mészároshegy alatt.

Knautia pannonica (JACQ.), Agostyán (*K. silvatica* FEICHT. 53), Szaár és F.-Galla erdeiben.

Scabiosa canescens W. K., Császárszár- és Makkpuszta között a Hármashalom tájékán, az ácsi erdőben és D.-Almás fölött az Ádám-major felé mindenütt homokon.

Aster pannonicus JACQ., Kocs, Tata, Tömörd (*A. Tripolium* FEICHT. 18), Nagyigmánd: D.-Szt.-Miklós és Szomod között, Komáromtól Nemesócsáig. — *A. Linosyris* (L.), D.-Almás fölött a dombokon.

Solidago serotina AIT., Komárom, az Erzsébet-sziget felső végében.

Inula hirta L., Ógyalla (ENDREY exs.). — *I. Oculus Christi* L., Gerecse (FEICHT. 23), Turulhegy.

Galinsoga parviflora CAV., Komárom, gyakori.

Achillea setacea W. K., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, Bánlida és Kisigmánd homokján. — *A. asplenifolia* VENT., Ács, Szomod, Baj, Tata, Naszály: — *?* *scabra* (HOST.), Tata, Nagyigmánd. — *A. pseudotanacetifolia* WIERZB., F.-Galla: erdei tisztáson a Mészároshegy alatt.

Matricaria suaveolens (PURSH), Ógyalla utcáin (MOESZ. Bot. Közl. 1911. 175), Komárom vasúti és hajoállomásánál és az erzsébet-szigeti farakodónál. Itt és megtelepülésének egyéb helyein a *M. Chamomilla*-t szemmel láthatólag kiszorítja.

Artemisia pontica L., Komárom és Keszegfalva között, Ács. *A. campestris* L., Ács, Komárom, Keszegfalva, Guta, mindenütt a var. *sericea* FR. társaságában. Utóbbi Tata, Baj, F.-Galla homokján is a *typus* nélkül. — *A. annua* L., Komáromban kerti gyomként, mint a rácz bevándorlás maradéka; Nagyigmánd falusi kertjeiben ültetve.

Gnaphalium luteo-album L., Tata és Naszály között a Fényesforrás mentén, Bánhida nedves helyein.

Helichrysum arenarium (L.), HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, Komárom, Tata, Baj, F.-Galla, Ógyalla homokján.

Doronicum hungaricum REICHB., a Vértesek erdei rétjein (a Turulhegyen bőven, Tatabánya és Tolna, Tatabánya és Vértesomló, F.-Galla és Tarján között, a Gerecsén).

Senecio vernalis W. K., Ógyalla (ENDREY exs.). — *S. tenuifolius* JACQ. (*S. erucifolius* FEICHT. 25), Tata, a Fényesforrás rétjén. — *S. fluviatilis* WALLR., Komárom (az Erzsébet-sziget felső végében), Aszódpuszta füzeiseiben a Dunaág árterületén. — *S. Doria* L., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, Komárom és Nagyigmánd között, Almásfüzitő; Ács (POLGÁR S. in litt.). — *S. paludosus* L., Komárom, Keszegfalva, Guta mocsaraiban, Aszódpuszta ártéri füzeiseiben. — *S. campester* L., a Vértesek erdei rétjein s az ácsi erdőben.

Echinops multiflorus LAM. (sensu BORB. Bal. fl. 348), Apáczaszakállas, a Rózsikapusztán.

Centaurea stenolepis A. KERN, a Gerecsén (*C. austriaca* FEICHT. 41), a Turulhegyen, a Mészároshegy erdei tisztásain és cserjés helyein. — *C. Sadleriana* JANKA, a megye egész területén gyakori, gyakran mint a homoki flóra tagja (GÁYER M. B. L. 1909, 61. Ezt a fajt én Mosonmegyéből nem közöltem és WAGNER-nek a most idézett közleményre való hivatkozása — id. m. 86. old. —

komárommegyei adatomra vonatkozik), — f. *albiflora* GUGLER, Komárom, — f. *spinulosaeformis* BORR., a monostori Dunaparton. — *C. Scabiosa* L., Császársz. — *C. rhenana* BORR., Tata (WIEMANN exs. sec. HAYEK Cent. Öst. Ung. 88), Baj. Bánhida, F.-Galla. Komárom, — f. *albiflora* WAGNER, Bánhida. — *C. micranthos* GEMEL., Tata. Baj, Bánhida, Almásfüzitő, Szöny. Komárom. Nagyigmánd: f. *subcanescens* GUGLER, F.-Galla. a Potasch-Berg aljában, — f. *scopaeformis* WAGNER, a tatakerti téglagyártól Szöllös-Remeteség felé vezető út mentén 1908-ban.

Carduus orthocephalus (*acanthoides* × *nutans*) WALLR., Almásfüzitő: az akáczostnál az állomás közelében.

Cirsium brachycephalum JUR., Komárom. Nagymegyer. Apáczaszakállas moesaras helyein, Aszódpuszta ártéri füzesceiben.

Arctium nothum (RUHM), *A. Lappa* × *minus*, Nemesócsa vasúti állomásánál a szülőfajok között.

Jurinea mollis (L.). HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, a Gerecsén (FEICHT. 45), az ácsi erdő homokos tisztásain.

Scorzonera parviflora JACQ., Ács moesaras rétjein. — *S. hispanica* L., napos, eserjés dombokon Szaár és F.-Galla között. — *S. purpurea* L., HILL. Ö. B. Z. VIII, 298, Tatabánya: homokos erdei réten Vértessomló felé nem messze az erdészlaktól *Alyssum commutatum*, *Hieracium cymosum*, *Crepis praemorsa*, *Hypochaeris maculata* társaságában.

Podospermum Jacquinianum KOCH, Ács, Komárom, Ógyalla. Tatabánya, Tolna, a Peskő és a N.-Baglyas között. — *P. laciniatum* (L.), Komárom mellett a monostori szőlők között ritka.

Taraxacum bessarabicum (HORN.), Ógyalla, nedves réten a Zsitva mentén *Cerastium anomalum*- és *Viola pumilá*-val. — *T. serotinum* (W. K.), a tatai és nagyigmándi járás homokján.

Hieracium macranthum TEN., Császársz. és Makkpuszta között a Hármashalom tájékán homokon. — *H. cymosum* L., Tatabánya-Vértessomló, Tornjóhegy (mint ssp. *cymosum*).¹⁾ — *H. echioides* LUMN., Komárom (mint ssp. *echioides*).¹⁾ Bánhida, Ács.

Campanula sibirica L., F.-Galla: Tarján felé a Hosszúrét fölött napos domboldalon.

Galium tricorne WITH., Apáczaszakállas. — *G. hyssopifolium* HOFFM., Komárom. Ógyalla. — *G. rubioides* L., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, Komárom. — *G. ochroleucum* (*verum* × *Mollugo*) WOLF, Komárom. — *G. asperum* SCHREB., Ács napos rétjein a Czoncezó völgyében.

Viburnum Lantana L. var. *tyraicium* REHM., Bánhida a typussal, egyebütt csak az utóbbit láttam.

Fraxinus Ornus L., Tolna (KR. it. croat. 1), Bánhida, F.-Galla és Szaár mézshegyein.

¹⁾ determ. dr. JÁVORKA.

Vinca minor L., a baji hegyen (FEICHT. 66), Komárom (az Erzsébet-szigeten és a monostori Dunapart eszerjés oldalában. Az utóbbi helyen igen sok). — *V. herbacea* W. K., Baj (KIT. it. croat. 1), D.-Almás fölött az Adám-major felé.

Blackstonia serotina (Koch), a megye sok helyén: Apáczaszakállas határában, Komárom Almásfüzitő, Naszály, Tata.

*Mentha*¹⁾ *longifolia* Huds. var. *serrulata* (Op.), a Máriaszakadéknál; — var. *Favratii* (Des. et Dur.), u. ott. — *M. aquatica* L. var. *duriuscula* Top., Tata, Szaár. — *M. verticillata* L. var. *tortuosa* (Host) f. *Motolensis* (Op.), Máriaszakadék. — *M. arvensis* L. var. *Duftschmidii* Top., Bánhida. — *M. Palegium* L., Ógyalla, Tata, a Csallóköz nedves helyein.

Lycopus europaeus L. var. *glabrescens* Schmid., D.-Szt.-Miklós és Szomod között.

Salvia Aethiopsis L., KIT. Sopr. sec. NEHLR. Aufz. 161, D.-Szt.-Miklós, Tata, Ács, Szaár (itt 1911-ben még nem sok, 1912-ben már a vonatból is szembetűnő nagy sokaságban). — *S. austriaca* Jacq., F. Galla, Tatabánya, Tarján, Tardos, D.-Szt.-Miklós, Komárom, Ács, Kisigmánd. — *S. silvestris* (*nemorosa* × *pratensis*) L., Komárom: a pozsonyi sánczok füves oldalán a csalóközi vasút átvágásánál.

Nepeta cataria L., D.-Szt.-Miklós szőlői között. F.-Galla, Komárom, Ács, Aszódpuszta, Ógyalla.

Glechoma hirsuta W. K., a Turulhegyen.

Leonurus Marrubiastrum L., az Erzsébet-szigeten.

Stachys silvatica L. var. *pycnotricha* Borb., Ógyalla (ENDREY exs.!). A typus a Vértésekben. — *S. ambigua* (*palustris* × *silvatica*) Sm., Szaár: a Máriaszakadékból jövő vízér mentén vízparti dudvák között és vetésben, tehát a *S. palustris*-nak megfelelő termőhelyen.

Marrubium remotum Kit., a tőfajok között A.-Galla, Tata, Baj, Szomod, Neszmély, Dunaalmás, Komárom, Nagyigmánd, Ógyalla körül.

Globularia Willkommii Nym., Agostyán és Tolna között.

Heliotropium europaeum L., Ógyalla (SCHILL. Ö. B. Z. XV. 382). Tata, Nemesőcsa, Ekel kulturföldjein, — var. *trichocarpum* Borb., Ógyalla (ENDREY exs.!).

Cerintho minor L., Tatabánya, Tolna, Tardos, Komárom és Aszódpusztáról jegyeztem fel. — Borbás Balaton fl. 372 *C. maculata* néven említi ezt a fajt és korábbi (*typus*) s későbbben viritó alakot (*C. minor*) különböztet meg. LINNÉ azonban a Sp. pl. ed. I: p. 137 a *C. minor*-ról azt írja: *praecedenti* (= *C. maculatae*) *maxime affinis*, at *corolla praecedentis* (= *C. maculatae*) *tantum margine quinqueloba*. A *C. maculata* tehát első forráshelye szerint nem is tartozik a *Cerantho* Rb. sectióba s

¹⁾ determ. A. TORITZ.

a termőhely szerint is (in montanis Europae australis) más növény.

Onosma arenaria W. K., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, D.-Almás és Szomód homokos dombjain, az ácsi erdő homokján.

Anchusa pustulata SCHUR, Császár- és Makkpuszta között a Hármashalom tájékán homokon, Komáromnál a dunaparti töltésen a Vágduna torkolata felé.

Cynoglossum hungaricum SIMK., Tatabánya és Vértessomló között napos erdei réteken, Vértessomló és Környe között árokparton.

Nicandra physaloides GÄRTN., Baj község egy gyümölcsös kertjében (108. sz. ház).

Physalis Alkekengi L., a Peskő keleti tövében erdőben, Naszály és Ógyalla bozotos helyein.

Solanum villosum (L.), F.-Galla: a Potasch-Berg pinetumában. — *S. alatum* MOENCH, Komárom és Nagyigmánd között, Nemesócsa.

Atropa Belladonna L., Tolna erdeiben, főleg az Öregkovács-hegyen.

Verbascum Lychnitis L., gyakori: Tata, Baj, Bánhida. Tatabánya, Vértessomló, Komárom. Acs. A Peskő keleti szikláin.

Scrophularia vernalis L., REUSS, FEICHT. 76, Tardos árnyékos, sziklás helyein Bikolpuszta felé.

Veronica aquatica BERNH., Komárom: a Vágduna bal partján nedves árkokban. — *V. Velenovskyi* ÜCHTR. f. *Kovácsi* (BORB.), Bánhida mellett a kisbéri vasút árkanak egy helyén ritka, Szaár és F.-Galla között a Máriaszakadék felől jövő vízer mentén (det. curavit dr. Á. de DEGEN).

Euphrasia Kernerii WETTST., Tata: a Fényesforrás rétéjén *E. Rostkoviciana*-val.

Odontites verna BELL., Komárom, Apáczaszakállas, Szaár. — *O. serotina* (LAM.), Bánhida, Almásfüzitő.

Orphantha lutea (L.), többnyire mint var. *linifolia* L., D.-Almás napos dombjain, Komárom, — f. *adenotricha* m., dentibus calycis praeter pilos simplicis pilis glandulosis vestitis. Specimina caeterum elata, ramosissima. A monostori homokon.

Alectorolophus goniotrichus BORB., nedves réten Tolna és Tardos között, a tatai Fényesforrásnál, erdei réten Bánhida Turulhegyen, — var. *interfoliatus* BORB., a Fényesforrásnál (VI. 18).

Orobanche alba STEPH, Komárom (a Vágdunán túl 1910. 1. én is virágzott), a bánhidai Turulhegyen. — *O. caryophyllacea* SM., mint f. *gilva* DIETR. és — *O. lutea* BAUMG., mint f. *lutea* G. BECK, a Turulhegyen.

Androsace maxima L., Őrsújfalu, szántóföld szélén a vasút mellett.

Primula canescens OP., a Vértések erdei rétején mindenütt.

Hottonia palustris L., a martosi mocsarakban (ENDREY).

Trinia glauca (L.), Tardos és Bikolpuszta között, az ácsi erdőben.

Bupleurum affine SADL. és — *B. falcatum* L., a Turulhegyen, az előbbi FEICHT. 152 szerint a Gerecsén is. — *B. rotundifolium* L., Ogyalla (Bodócs exs. !), a komáromi rakodóállomásnál.

Seseli osseum CR. (*S. Beckii* SEEFRIED) a Turulhegyen.

Peucedanum arenarium W.K., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, a monostori homokon, D.-Almás dombjain. — *P. Orcoselinum* L., a monostori homokon, Bánhida, F.-Galla mészhegyein. — *P. palustre* L., Aszódpusztán a Kisduna árterén.

Heracleum chloranthum BORB., F.-Galla, Tolna, Tardos erdei tisztásain s nedvesebb cserjéseiben elszórtan. A *H. sibiricum* L. termését a legújabb leírás is (HAYEK Fl. Stir.) kopasznak mondja, ezért a mi szöröstermésű s a fehérvirágú *H. Sphondylium*-ot alacsonyabb vidékeken helyettesítő növényünk megjelölésére a BORBÁS-ada nevet használok.

Physocaulus nolosus L., a Turulhegyen, a Peskőn.

Chaerophyllum aromaticum L., a Mészároshegy erdejében a Máriaszakadék alatt. — *Ch. temulum* L., Tolna, F.-Galla erdeiben.

Smyrniium perfoliatum L., a tarjáni Somlóhegyen, a Gerecsén (FEICHT. 147), a Turulhegyen bőven, a N.-Keselyő erdejében is sok és innen Tolna felé az erdőben helyenkint, Tatabánya és Vértessomló között egy völgynyílás nedvesebb helyein, az ácsi erdőben a vadászlaknál *Eranthis*-szal, — mint var. *Kitabelii* D. C.

Loranthus europaeus L., Tata (FEICHT. 250, *Quercus*-on), Tatabánya és Tolna között tölgyeken helyenkint sok. — *Viscum album* L., Tata (*Populus tremula*, *Salix*, *Robinia*), Tatabánya és Tolna között (*Quercus*), Tolna mellett Tardos felé (*Tilia cordata*). Komárom mellett az apályi szigeten és Aszódpusztán (*Populus trem.*), Apáczaszakállas határában a megyesatorna mentén (*Robinia*). BORBÁS var. *pseudoacaciae* néven különböztette meg a *Robiniá-n* talált feltűnően széleslevelű alakot. Ilyen Vasmegyében a szentgotthárdi várhegyen terem. A más helyeken (Oroszvár, Rajka, Olad, Ostffyasszonyfa: Budapesten az Andrássy-út végén 1903-ban) *Robiniá-n* megfigyelt *Viscum* az átlagosnál keskenyebb levelű volt. Normális szélességű vagy szélesre hajló levelű *Viscum* terem a veszprémmegyei Róde mellett *Robiniá-n*, melyre az útmenti, sokkal magasabb *Populus*-okról került, alakját változatlanul megtartva. A *Robiniá-n* tehát a lombos fákon élő fagyöngyfajtának (TUBBEUF) minden eltérése megterem.

Saxifraga tridactylites L., a monostori Dunapart töltésén, a Turulhegyen. — *S. bulbifera* L., Turulhegy, Tatabánya és Vértessomló között, de a síkságon is: Ogyalla (Bodócs exs.!).

Clematis integrifolia L., KNAPP Ö. B. Z. XIV., 221, Tata (FEICHT. 310), Komárom, Aszódpusztá, Ogyalla, Martos.

Pulsatilla nigricans STÖRK, Bánhida és Tatabánya erdei rétejein, Császár- és Makkpuszta között televényes dombokon (itt 1908

szept. 12.-én bőven virágzott), Monostor. — *P. grandis* WEND., Monostoron mint var. *angustisecta* REICHB.

Ranunculus paucistamineus TAUSCH, MOESZ Bot. Közl. 1911: 174, Komárom és Guta között helyenkint óriási tömegben, Aszódpuszta, Ógyalla. — *R. circinnatus* SIBTH., Apáczaszakállas. — *R. Lingua* L., Komárom és Guta között mocsarakban. — *R. illyricus* L., Turulhegy, Tata, Tardos, Ógyalla (BODÓCS). — *R. repens* L. var. *myrrhiphyllus* WALLR., Erzsébetziget, Apáczaszakállas.

Glaucium corniculatum L., KIT. it. sopr. sec. NEELR. Ausz. 247, Tata (FEICHT. 174), Tata és Nagyigmánd között a Pöcze és Glyczy-puszták határában egy tő 1908. IX. 11.

Papaver dubium L., Turulhegy, Peskő, — var. *albiflorum* BOISS., Turulhegy. — *P. strigosum* BOENN., Komárom.

Cardamine impatiens L., a Vérteseekben nedves erdőtalajon nem ritka, mindenütt mint f. *apetala* (GIL.). — *C. Hayneana* (WELW.), Tata (*C. pratensis* FEICHT. 185), Tatabánya, Bánlida, Tolna, Tardos, Komárom, Aszódpuszta, Ógyalla nedves rétjein s a Duna ártéri füzesekben közönséges, — f. *fallax* M., petalis angustis, 5—6 mm. longis, 2—2.5 mm. latis, siliquis immaturis flores (apicem racemi) superantibus. Est *C. pratensis* f. *stenopetalae* LEJ. analogá. In insula Elisabethae ad Komárom rara. — *C. dentata* SCHULT., Komárom: az Erzsébetziget egy helyén és a Vágduna balpartjának füzesében ritka. *C. dentata* est planta pontica, quae in Hungaria centrali *C. pratensis* locum tenet et apud Komárom circ. 10 diebus serius florere incipit ac *C. Hayneana*, dum *C. pratensis* (incl. *C. dentata* BORB. Vasm. fl.) in comitatu Castriferrei 1—2 diebus praecedit *C. Hayneanam*. Autores saepe pro *C. dentata* habebant formas *C. pratensis* foliolis caul. inf. dentatis (sic REICHB. Fl. germ. exc., etiam SCHULTZ Mon. Card.) a *C. dentata* vera iam foliolis basi attenuatis, nec petiolulatis diversas. Flores *C. dentatae* pulchre lilacini. Notae diagnosticae ceterum iam a SCHULTESIO Öst. Flora, 1814, II. 263 optime expositae.

C. bulbifera (L.), Gerece (FEICHT. 186), Tardos, Tolna, Tatabánya, Vértessomló erdeiben helyenkint.

Erysimum erysimoides (L.), a Peskő keleti szikláin. — *E. canescens* ROTH, Tata, Baj, F.-Galla, Vértessomló, Nagyigmánd, Császár, Komárom, Ács, Ógyalla homokján.

Syrenia angustifolia REICHB., HILL. Ö. B. Z. VIII. 298, F.-Galla, a Potaschberg déli tövében homokon.

Brassica elongata EHRH., a monostori Dunapart agyagos részein.

Draba praecox STEV., Örsújfalu, Ács homokján *D. maiusculá*-val.

Roripa amhibia × *silvestris* = *R. repens* BORB. var. *astolona* BORB. (determ. dr. JÁVORKA), Komárom: a Duna holt ágában az Erzsébetziget partján.

Camelina microcarpa ANDR., F.-Galla, Tatabánya, Komárom, Őrsújfalú, Ács, Ógyalla, Martos. — *C. sativa* (L.), [*C. glabrata* (D. C.)], Tata: a vasút töltésén.

Neslia paniculata (L.). Tata: a járásbíróóság előtt gazos helyen néhány tő.

Lepidium perfoliatum L., a komáromi rakodóállomásnál, Kis-és Nagyigmánd között árokparton.

Rapistrum perenne L., Ács, Komárom-Keszegfalva, Tardos.

Fumana procumbens (DUN.), HILL. Ö. B. Z. VIII. 299, D.-Almás és Szomod homokos dombjain.

Viola ambigua W. K., az ácsi (herkályi) erdő tölgyes részében ritka. — *V. hirta* L. (var. *vulgaris* REICHB.), Tolna, Szaár, Tatabánya, Bánhida, Vértessomló bokros helyein, Aszódpusztán az Árkosár-erdőben; — var. *fraterna* REICHB., az ácsi erdő és Ógyalla homokján. — *V. permixta* (*hirta* × *odorata*) JORD., a monostori Dunapart cserjésében. — *V. Kernerii* WIESB. (*V. austriaca* × *hirta* WIESB., *V. cyanea* × *hirta* m., cfr. M. B. L. 1914. 319, 320), az ácsi (herkályi) erdő egy helyén bőven. — *V. odorata* L., F.-Galla, Tatabánya, Tarján, Vértessomló, Komárom bokros helyein, — ssp. *Wiedemanni* (BOISS.) KUPFFER,¹⁾ Tatabánya és Tolna között erdőben.

Ennek az ibolyának levéllemeze nagyobb, vékonyabb és csúcsán rendszerint jobban ke-rekített, mint a typus levele, virágszájai nem vagy alig hosszabbak a leveleknél, virágai nagyok, sötétek, az egész növény termete laza, indái hosszúak, vékonyak. Ezt az erdők televényes, árnyékos helyein termő ibolyánkat BECKER V. az Ö. B. Z. 1903. évf.-ban *V. suavis* néven közölte Szombathely mellől, ezen a néven adta ki orosz példáit a *Violae* ers. 51. sz. a., majd később in schedis *V. suavis* var. *brevifimbriata* néven különböztette meg, végül a *Violae europaeae* 1910, 4–6. o., a *V. odorata*-val egyesítette. A *V. odorata* nak egyik keleti eltérése ez, mely Déloroszországban — úgy látszik — kizárólag fordul elő s mely nálunk az

Die Blattfläche dieser Veilchenform ist grösser, von dünnerer Konsistenz, oben gewöhnlich mehr abgerundet, als beim Typus, die Blütenstiele so lang oder kaum länger als die Blätter, die Blüten gross, dunkelviolett, der ganze Wuchs locker, die Ausläufer lang und dünn. Diese an schattigen, humosen Waldstellen vorkommende Veilchenform hat W. BECKER in Ö. B. Z. 1903, auf Grund von Exemplaren aus der Gegend von Szombathely für *V. suavis* gehalten, auch russische Exemplare in *Violae* ers. 51 unter diesem Namen ausgegeben. Später hat er dieselbe in schedis als *V. suavis* var. *brevifimbriata* bezeichnet, und schliesslich in sein-n «*Violae europaeae*» (p. 4–6) mit *V. odorata* vereinigt. Es ist dies eine östliche Form der *V. odo-*

¹⁾ *V. sarmentosa* GAYER in sched., vix M. BIEB.

erdei termőhelyekhez kötve jelentkeznek. A kerteszetben elterjedt *orosz ibolya* ugyanez a fajta, mely a hasonlóképen nagy és sötét virágú *olasz ibolyától* erős illatával előnyösen különbözik. Úgy elterjedésében, mint bizonyos morfológiai bélyegeiben (nagyobb dimenziók) analógia van a *V. odorata* ssp. *Wiedemanni* és *V. glauca* M. BIEB. között. Egyik az *odorata*, másik az *arenaria* elterjedése körében kelet felé egyre gyakoribb. A *V. odorata* ssp. *Wiedemanni*-nak szép példái teremnek Budapesten a Hárshegy felső részében s itt a *V. alba* BESS. (*V. scotophylla* JORD.)-val keverednek.*)

A *V. odorata* körében azonban más növénygeographiai jelentőséggel bíró alakok is vannak. Ilyen a f. *subodorata* BORB. Innsbruck vidékén, felső lapján lekopaszodó s kerek levélalakjával s a f. *Simonkaiana* m. foliis superne glabris, foliorum forma ceterum typica Erdély flórájában (Kolozsvár, Nagyenyed), melynek — minthogy az említett helyeken bőven s mindenütt típusos *odorata* nélkül találtam — Erdélyben valószínűleg nagyobb elterjedése van.

*) A *V. Gáyeri* (*hirta* × *suavis*) W. BECKER Ö. B. Z. 1903 is a fentiek szerint csupán *V. hirta* × *odorata* ssp. *Wiedemanni*.

rata, welche bei uns an die Wald-Standorte gebunden ist, in Südrussland aber scheinbar ausschliesslich vorkommt. Das russische *Veilchen* der Gärtner, welches sich von dem gleichfalls grossblumigen und dunkelvioletten *italienischen Veilchen* durch den starken Duft vorteilhaft auszeichnet, ist dieselbe Form. In Bezug auf die Verbreitung und gewisse Merkmale (grössere Dimensionen) besteht eine Analogie zwischen *V. odorata* ssp. *Wiedemanni* und *V. glauca* M. BIEB. Erstere wird im Areale der *odorata*, letztere im Areale der *arenaria* gegen Osten zu immerhäufiger. Sebőne Exemplare der *V. odorata* ssp. *Wiedemanni* wachsen in der oberen Partie des Lindenberges bei Budapest, wo auch Kreuzungen mit *V. alba* BESS. (*V. scotophylla* JORD.) vorkommen.*)

Im Areale der *V. odorata* wachsen jedoch auch andere Formen von pflanzengeographischem Interesse, so z. B. f. *subodorata* (BORB.) in der Gegend von Innsbruck mit runderlichen, auf der Oberfläche verkahlenden Blättern, dann f. *Simonkaiana* m. foliis superne glabris, foliorum forma ceterum typica in Siebenbürgen, welche ich in der Gegend von Kolozsvár und Nagyenyed zahlreich und ohne dem Typus antraf und welcher daher in Siebenbürgen wahrscheinlich eine grössere Verbreitung zukommt.

*) Auch *V. Gáyeri* (*hirta* × *suavis*) W. BECKER Ö. B. Z. 1903 ist nach obigem nichts anderes als eine *V. hirta* × *odorata* ssp. *Wiedemanni*.

V. cyanea ČEL., Komárom, Ács. — *V. mirabilis* L., a Vértesek árnyékos erdeiben gyakori. — *V. silvestris* KIT., F.-Galla, Tatabánya, Tarján, Tolna erdeiben s a Gerecsén gyakori, Komárom bokros helyein. — *V. Riviniana* REICHB., Tatabánya és Tolna között az erdőkben. — *V. arenaria* D. C., Tatabánya és Tolna között egy erdei réten ritka, Komárom és Ács homokján. — *V. montana* L., Tatabánya és Tolna között helyenkint sok, a Gerecsén. — *V. canina* L., Szaár, Tatabánya—Tolna, Aszódpusztá, — var. *lucorum* REICHB., Tolna, Tatabánya és Vértessomló erdeiben. — *V. pumila* CHAIX, az Erzsébet-szigeten és Szöny mellett ritka, Ógyalla. — *V. elatior* FR., az Erzsébet-szigeten bőven, Nemesócsa erdejében. — *V. tricolor* L., Tolna mellett. — *V. greensis* MURR., Tolna, Tatabánya, Bánhida, Vértessomló, Komárom, Ács, Ógyalla. — *V. arvatica* JORD. és *V. derelicta* JORD. nevű alakja Bánhídán. — *V. Kitaibeliana* R. SCHULT., Bánhida, Komárom, Ács, Ógyalla homokján.

Alsine glomerata (M. BIEB.), a megye déli részében (HILL. Ö. B. Z. VIII. 299), Ógyallán az ábai szőlőknel.

Cerastium anomolum W. K., Ógyalla rétjein a Zsitva mentén, Martos. — *C. arvense* L., Tata (FEICHT. 221), Tolna és Tardos között ritka, az ácsi erdő füves helyein a vasút mentén sok.

Gypsophila arenaria W. K., a megye déli részében (HILL. l. c.), a monostori homokon. — *G. digenea* (*arenaria* × *paniculata*) BORB., a monostori homokon a szülőfajok között. — *G. paniculata* L., a megye déli részében (HILL. l. c.), Tata (FEICHT. 210), Ács, Ógyalla, Bánhida. LINNÉ a *G. paniculata*-t *foliis scabris* jellemzi s így az alul szopós szárú és levelű var. *hungarica* BORB. a typus. Az egészen kopasz alak különböztetendő tehát meg. Ezt — f. *lituanica* (ZAP.)—Komárom, Ács, Ógyalla, Tata, F.-Galla homokján találtam.

Dianthus Pontederæ KERN., Bánhida Turullhegyén, Tatabánya és Vértessomló között erdei réteken, Ács, Ógyalla homokján. — *D. serotinus* W. K. (HILL. l. c.), Komárom, Ács, Császárs és Makkpusztá, D.-Almás, Ógyalla homokján; — var. *subroseus* BORB., Komárom; — var. *hungaricus* (PERS.) BORB., a monostori Dunapart lejtőjén agyagos talajon.

Vaccaria segetalis (NECK.) Komárom és Keszegfalva között vetésben. Ógyalla (ENDREY!). — *V. grandiflora* (FISCH.), Komárom, a monostori szőlők között és u. o. a Dunaparton.

Silene dihotoma EHRH., Bánhida, a kisbéri vasút töltésén (hihetetlen a vasúttal került ide a *Centaurea diffusa* és *Amarantus albus*-szal együtt). — *S. viscosa* (L.), Tata (FEICHT. 215), Almásfüzitő, Ács, Ógyalla (ENDREY exs.!). — *S. multiflora* EHRH., Tata (FEICHT. 201!) Almásfüzitő, Nagymegyér és Ekecs között, Apáczaszakállás. — *S. Armeria* L., Bajcs: a csatorna mentén a vasúti hídnál néhány tő.

Tilia platyphyllos SCOP. a következő eltérésekkel: *T. obliqua* HOST, Turulhegy, a Vitányvár alatt, Tolna mellett; *T. aenobarba*

BORB. ET H. BR., F.-Galla mellett a Nagy-Keselyő erdejében vadon, kult. Tatán a Berta-malomnál; *T. pilosa* PRESL, keverék-erdőben a Vitányvár alatt.

Hypericum montanum L. *a) elegantissimum* (CR.), F.-Galla mellett a N.-Keselyő erdejében és a Mészároshegyen; — *b) scaberulum* G. BECK, Tatabánya és Vértessomló között az erdei gyalogút mentén.

Polygala amarellum CR., Komárom: a monostori Dunaparton.

Staphylea pinnata L., Turulhegy, F.-Galla mellett a Nagy-Keselyő erdejében, Tardos és Bikolpuszta között.

Evonymus verrucosus SCOP., Turulhegy, Tatabánya, Tolna, Tardos erdeiben.

Euphorbia literata JACQ., Komárom. — *E. polychroma* A. KERN., Turulhegy. — *E. villosa* W. K., Tata és Naszály között. Nemesócsán, mindkét helyen mint var. *trichocarpa* KOCH. — *E. lucida* W. K., Komáromtól Gutáig mocsarakban sok, gyakran *E. palustris*-szal, Apáczaszakállas, Martos. — *E. salicifolia* HOST, Rel. KÍT. 107. Turulhegy. — *E. pannonica* HOST, Komárom és Ács vidékén, így az Újszállás-puszta körül helyenkint rengeteg mennyiségben *E. Gerardianá*-val, Tata mellett a Szentgyörgymajor közelében, Kisigmánd, Makkpuszta, Guta. — *E. angustifrons* (*pannonica* × *Gerardiana*) BORB., Komárom: Újszállás-puszta körül a szülőfajok között ritka.

Juglans regia L., elszórt diókból helyenkint elvadul, így az Erzsébet-szigeten. E szigeten és a bányaidai szőlők között a f. *dentata* GÁY.-nek megfelelő fogaslevelű csemetéket is találtam. De mert ezeknek a csemetéknek közelében álló idősebb fák levélkéi épszélűek voltak s eféle eseteket azóta másutt is megfigyeltem, a M. B. L. 1909, 54. o. kifejtett nézetekkel szemben (LORSY: hybridismus, GÁYER: mutatio) a most említett tények NICOLOFF-nak a Rev. Gén. Bot. XXII, 1910, 113—124. o. közzétett azt a véleményét támogatják, hogy a levélkéik fogasságát, mely csak fiatal csemetéken, öregebb fákon azonban csak járulékos hajtásokon lép fel, leghelyesebben atavisztikus jelenségnek lehet felfogni.

Rhus Toxicodendron L. (*R. pubescens* ENGELM.), az Erzsébet-sziget főútja mentén több helyt elvadulva; a második keresztúton túl az árokban szétterülve alacsony sűrű bozótot alkot s az útmenti nyárfákra borostyán módjára kuszik fel.

Dictamnus albus L., Turulhegy, Alsógalla fölött egy cserjés domboldal déli lejtőjén igen sok, Tatabánya és Vértessomló között.

Tribulus orientalis KERN. (*T. terrestris* HILL. Ö. B. Z. VIII. 299), Komárom, Szomod, Bányhida, Nagyigmánd, Császár homokján.

Erodium cicutarium L. var. *pimpinelloides* BORB., Szaár és F.-Galla között a typusal.

Geranium phaeum L., Gerecse (FEICHT. 203), F.-Galla és Tolna, Tatabánya és Vértessomló között. — *G. sanguineum* L., Turulhegy, Tolna és Tarján között. — *G. rotundifolium* L., a Peskő keleti szikláin, Bánhidán. — *G. lucidum* L., a Vértésekben eléggé elterjedt: Baj (KR. it. croat. 1), Gerecse, Tata (FEICHT. 203), Bánhida, F.-Galla, Tatabánya — Vértessomló.

Linum glabrescens ROCH., Szomod homokos dombjain. — *L. tenuifolium* L., D.-Almás fölött a dombokon Neszmély felé. — *L. austriacum* L., az ácsi erdőben, Tata, Szomod, Kisigmánd homokján, Aszódpusztán.

Epilobium Lamyi F. SCHTZ., F.-Galla: a N.-Keselyő alatt Tarjánra vezető út mellett az erdő egy nedves helyén.

Cotoneaster integerrima MED., Turulhegy, Gerecse.

Rosa canina f. *oxyphylla* RIP. és f. *rubescens* RIP., a Peskő keleti tövében erdei út mentén, — f. *glauca* RIP., a Peskő keleti szikláin, — f. *bisserata* MÉR., Alsógalla fölött, — f. *mucronulata* DÉS., F.-Galla és Tarján között a Hosszúrét fölött.

Rosa dumetorum THUILL. f. *solstitialis* BESS., Vértessomló, Szaár, Komárom. — f. *villosiuscula* RIP., *cinerosa* DÉS. és *platyphylloides* CHAB., Komárom, a vársánczok oldalában az apályi sziget felé, — f. *subglabra* BORB., Peskő, — f. *calaniceolata* HBR., Tolna körül jellemzőleg lép fel, így különösen az Öregkovács-égy alatt esertölgyes szélén.

Rosa Zalana WIESB. (*R. Szabói* BORB.), Turulhegy, F.-Galla és Tarján között a Hosszúrét fölött: a Peskő keleti tövében erdei út mentén, itt *leostylis*. — *R. elliptica* TAUSCH f. *Jordani* DÉS., F.-Galla, a Potasch-hegyen.

Rubus tomentosus BORKH., a Mészároshegyen F.-Galla mellett. — *R. virgatorum* (*caesius* × *thyrsoides*) P. J. MUELL.,¹⁾ Mészároshegy. — *R. grandifrons* BORB. (*R. sulcatiformis* SUDRE, *R. caesius* × *sulcatus*).¹⁾ Turulhegy, F.-Galla és Szaár vidékén. — *R. thyrsanthus* FOCKE, Turulhegy.

Potentilla arenaria BORKH. var. *inhaerens* BORB., Turulhegy a tyussal, mely utóbbi homokon a megye egész területén gyakori. — *P. subrubens* (*rubens* × *arenaria*) BORB., Turulhegy, a szülőfajok között igen ritka.

Prunus fruticosa PALL., Mészároshegy. — *P. spinosa* L., Tolna. — *P. dasphylla* SCHUR, a Vértésekben és a síkságon gyakori.

Medicago varia MARTYN, Komárom körül. — var. *adenocarpa* BORB., Komárom: a Duna töltésén a Vágduna torkolata felé. — *M. falcata* L. var. *viscosa* REICHB., Komárom, Baj. — *M. minima* L., homokon gyakori.

Melilotus macrorrhizus (W. K.), Tata (FEICHT. 256, a Fényesforrás mellett!), itt és Szaár határában a Máriaszakadék felé mint var. *perfrondosus* BORB.

¹⁾ determ. DR. H. SABRANSKY.

Robinia Pseudoacacia L., mindenütt ült., gyakran (Komárom, Ács) mint *lus. pyramidalis*, mely azonban a faggal szemben kevésbé ellenálló, — var. *monophylla* HORT. és var. *diversifrons* BOBB., Komárom, Tata; — Komáromban az apályi sziget felé eső erdőben boszorkányseprővel, az öreg vár sánczárkaiban pedig levágás után fasciatiós tőhajtásokkal. Nagyigmánd alatt a futóhomokot kötik vele, Ács mellett pedig a régi tölgy- és fenyőerdő helyébe lép.

Colutea arborescens L., Tata (FEICHT. 263), a Turulhegy kaspaszkodóján, a Peskő keleti szikláin.

Astragalus austriacus JACQ., D.-Almás fölött az Adámmajor felé, Tata.

Lathyrus silvestris L., Komárom, a Dunaparton a Sandberg alatt.

Onobrychis arenaria KIT., D.-Almás fölött az Adámmajor felé ritka.

Az irodalmi adatokkal együtt kb. 1150 növényfajt jegyeztem össze a megye területéről. Ez a szám (ha nem is végleges) s a fenti kivonat is mutatja, hogy Komárommegye flórája nem állja meg a versenyt egyes szomszédos vármegyék flórájával szemben. Így Esztergommegyét gazdag homoki és sziklavegetációja. Veszprém megyét illyrikus flóraelemei, Nyitra megyét kárpáti növényei teszik vonzóbbá. Mégis annak, aki a növények esendős életébe elmélyedni tud, sok tanulságos órát szerezhet Komárommegye flórájának kutatása, — a megye síksága, aeolikus erőknél ez a hatalmas munkája, hol a homokrétég 50 m. mélységet is elér s melynek homoksivatagán a fás növényzet még ma is idegen s csak a nagy folyók partszegélyén igazán őshonos, — a folyóvizek mellékének helyenkint még mindig gazdag mosári növényzete — a Csallóköz kiszikkadó földjén tengődő flóra, melyen a kőkemény *alka*-réteget még az akácza gyökere sem bírja áttörni, — aztán a Vértesek, hol a Peskő keleti szikláiról még csupa erdőn pihen meg a szem s amelyeken bükkösök, tölgyesek vagy gyertyánosok mellé a legkülönbözőbb lombos fákból összetett érdekes keverékdők sorakoznak, míg egyes homokszigetek és a mészsíklák flórája sejteti, hogy milyen volt egy, a mainál szárazabb klímában a Vérteseknek az erdősítés előtti képe s elárulja, hogy a mai pusztasági vegetáció ezekről a hegyekről indult el az örökké mozgó futóhomok meghódítására.

* * *

Vorliegender Aufsatz enthält Literaturangaben und eine Aufzählung grösstenteils noch nicht publizierter Arten aus der Flora des Komitates Komárom.

Der grösste Teil dieses Komitates liegt auf der *kleinen ung. Tiefebene* und ist *ursprünglich* eine baumlose Sandwüste, unterbrochen durch die alluvialen Ablagerungen der Donau auf

der Insel *Schütt* und heute schon mannigfach umgestaltet durch die Kultur. Der südöstl. Teil des Komitates gehört zum waldigen *Vértesgebirge*.

Entsprechend dieser Lage und Gliederung ist die Ebene von den Bestandteilen der *pontischen* Flora besetzt, während am Gebirge und entlang der Flussläufe die *mitteleuropäische* Flora ihr Heim findet.

Die Flora der Kalkfelsen des *Vértesgebirges* und das inselartige Vorkommen von Puszten-Pflanzen inmitten einer Waldvegetation verraten jedoch, dass die Puszten-Flora ihr ursprüngliches Heim auf diesen Bergen hatte und erst von hier aus die unruhig flutende Sandwüste nach und nach eroberte.

Jegyzetek néhány kiskárpáti szederfajról.

Bemerkungen über einige *Rubus*-Arten der Kleinen-Karpathen.

Közli: }
Von: } Dr. Sabransky Henrik (Söchau).

1. *Rubus Rózsayanus* n. sp.

E serie *Discolorum*. *Frutex* altior *turionibus* arcu alto scandentibus apice radicantibus viridibus glabris *faciebus* sulcatis *aculeis* brevioribus caulis diametrum vix aequantibus parum reclinatis rectis munitis; *folia* 5 nato-digitata stipulis linearibus petiole supra plano aculeolis brevibus paullo curvatis armato; *foliola* lata omnia longius petiolulata, margine mediocriter et paullo irregulariter argute serrata subcoriacea discolora supra calva et viridia subtus velutino-albotomentosa, *medium* basi cordatum late ovatum vel suborbiculare acuminatum proprio petiolulo duplo longius; *rami florentes* elongati foliis ternatis discoloribus supremis integris instructi aculeisque sparsis brevioribus rectis armati; *inflorescentiae* elongatae subthyrsoidae apicem versus decrescentis ramuli omnes erectopatentes compositi cymoso tri-pluriflori tenuiter et adjacenter tomentosuli aculeisque minoribus teneris sparse onusti; *flores* minores *sepalis* cinereotomentosis inermibus in flore et fructu pedunculo applicatis, *petalis* orbicularibus apice parum exsertis roseis, staminum filamentis pallide roseis *stylis* cereis manifeste brevioribus, *pollinis* granulis mixtis; *germina* glabra.

Dimensiones:

Diametr. turionum: 5—10 mm.

Longitudo aculeorum turionalium: 4 mm.

Petioluli folioli medii: 3 cm.

« « lateralis: 2 cm.

« « externi: 5—6 mm.

Longitudo et latitudo folioli medii: 7—8 cm. × 5—6 cm.

Diametr. petali: 8 mm.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1916

Band/Volume: [15](#)

Autor(en)/Author(s): Gayer [Gáyer] Julius [Gyula]

Artikel/Article: [Komárommegye virágos növényeiről. Über die Blütenpflanzen des Komitates Komárom. 37-54](#)